

Yttrande över AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på AI-kommissionens slutbetänkande.

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet ställer sig bakom AI-kommissionens förslag om att avsätta 100 miljoner kronor per år i fem år till resurser till folkbildningsinsatser. Dessa medel ska syfta till att minska och förebygga de klyftor som kan öka i samhället vid stora teknikskiften samt för att öka kunskapen om de möjligheter och risker AI kan medföra. I budgetunderlaget för 2026–2028 har Folkbildningsrådet föreslagit regeringen att 120 miljoner kronor årligen ska tillföras folkbildningen för ett kompetenslyft om AI och digital delaktighet.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

AI:s konsekvenser för arbetstagare och befolkningen i stort

AI-kommissionen poängterar att AI-kompetensen kommer behöva växa och att arbetsgivare kommer ställa högre krav på kompetensutveckling och anpassning för nya arbetsuppgifter. Folkbildningsrådet delar den bedömningen och vill lyfta att folkhögskolorna och studieförbunden är viktiga för att användningen av AI ska ta fart i hela samhället. Folkhögskolorna och studieförbunden tillhandahåller en etablerad och

utbredd infrastruktur där folkbildning, livslångt lärande och utveckling kan ske, både inom AI-kompetens och inom den allmänna kompetens som människor behöver för att anpassa sig till arbetsmarknaden och tänka kritiskt om desinformation.

Kommissionen påpekar att transparens kring hantering av personuppgifter och åtgärder för att minimera snedvridningar i algoritmer är viktiga faktorer för hur AI-teknologin accepteras och nyttjas i samhället. AI-Kommissionens slutsats är att det behövs resurser till folkbildning för en folkbildningsinsats om AI. Det huvudsakliga syftet anges vara att hantera oro och utbilda befolkningen runt riskerna med AI.

Folkbildningsrådet noterar att AI-kommissionen ser en uppenbar risk med att de som befinner sig i ett digitalt utanförskap kommer att få svårare att få ta del av offentlig service när en större del av välfärden kommer att förlita sig på AI-lösningar. Även här pekar utredningen ut folkbildningen som nyckeln till och garant för en implementering av AI som kommer alla till del.

Folkbildningsrådet delar denna bild och bedömer att en bred folkbildningsinsats skulle kunna ha en stor betydelse.

Kompetenslyft för alla

I denna del av färdplanen resonerar AI-kommissionen kring hur folkbildning, utbildningsväsendet och arbetsmarknadens aktörer skulle kunna samarbeta för att säkerställa en bred och inkluderande kunskapsspridning. Folkbildningsrådet är positiva till en sådan samverkan. Vi delar AI-kommissionen bedömning att investering i utbildning och livslångt lärande är avgörande för att lyckas med det huvudmål som kommissionen har pekat ut – att stärka Sverige som AI-nation.

AI-kommissionen påpekar att AI är ett kraftfullt verktyg, men att tekniken i sig inte räcker för att skapa nytta för människor och samhälle. För det krävs samspel mellan människor och AI-verktyg. Folkbildningsrådet delar kommissionens bedömning att för att användningen av AI ska ta fart i hela samhället behövs en grundläggande nivå av AI-kunskap i hela befolkningen.

Att alla ska kunna delta i samtal om angelägna frågor som AI är en förutsättning för att nå grundläggande kunskap och för att förstå fördelarna och riskerna med AI. Folkbildningsrådet välkomnar AI-kommissionen genomgripande ställningstagande att AI-kunskap måste integreras över hela linjen och för alla. Vi välkomnar också den föreslagna satsning på utbildning

i hela samhället – ett kompetenslyft, där folkbildningsverksamhet är av avgörande betydelse.

I budgetunderlaget för 2026–2028 har Folkbildningsrådet föreslagit regeringen att 120 miljoner kronor årligen tillförs folkbildningen för ett kompetenslyft om AI och digital delaktighet. Med ett riktat statsbidrag skulle studieförbund och folkhögskolor kunna genomföra kunskapshöjande insatser om AI och digital delaktighet. Satsningen föreslås omfatta studiecirklar, föreläsningar, workshops och utbildningar. I äskandet har Folkbildningsrådet utgått från AI-kommissionens förslag om att 100 miljoner kronor per år ska avsättas i fem år till insatser för ökad AI-kunskap genom folkbildningen. Folkbildningsrådet delar kommissionens analys om behovet av att öka kunskapen om AI bland alla människor som bor i Sverige. Det finns en digital klyfta som riskerar att ställa medborgare utanför samhället.

AI-kommissionen sätter även ljuset på behovet av källkritik och mediekunskap. Folkbildningsrådet vill i sammanhanget särskilt poängtera vikten av att äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med utländsk bakgrund som kan sakna god förankring i samhället inte hamnar vid sidan om utvecklingen. Det skulle medföra risk för ett digitalt utanförskap liksom för att de blir måltavlor för dem som vill sprida desinformation och skapa otrygghet och instabilitet eller för bedragare.

Folkbildningsverksamheten stärker människor och samhället.

Studieförbundens studiecirklar bygger på möte, samarbete, samtal, skapande och reflektion med olika betoning på dessa delar. Folkhögskolans utbildningar ger formella kunskaper av olika slag i kombination med ett brett fokus på allmän bildning.

AI-kommissionen lyfter fram att folkbildningen vilar på grundidéer om livslångt lärande, aktivt medborgarskap och demokratiskt deltagande.

Kommissionen anser att svensk folkbildning erbjuder utmärkta möjligheter att sprida kunskap om AI till allmänheten, såväl om möjligheterna med AI som om riskerna. Särskilt angelägen är möjligheten att nå ut till grupper med ett högre digitalt utanförskap, såsom personer med funktionsnedsättning och äldre. Även regeringen har betonat folkbildningens betydelse i arbetet för att stärka Sveriges AI-kompetens och att minska digitalt utanförskap.

I betänkandet föreslås att Mediemyndigheten ska samordna det nationella arbetet med medie- och informationskunnighet. Folkbildningsrådet föreslår

att myndigheten gör detta i samarbete med studieförbund och folkhögskolor via Folkbildningsrådet för att uppnå bättre resultat. Vidare föreslår kommissionen att Arbetsförmedlingen och omställningsorganisationerna ska driva kurser för arbetslösa för att höja AI-kunskaper. Även här vill Folkbildningsrådet lyfta fram att sådana kurser skulle kunna drivas i studieförbundens och folkhögskolornas regi.

Folkbildningens organisationer behöver inte bara förmedla kunskap, de kan också inhämta och skapa den. Utredningen föreslår ökad akademisk forskning för att öka säkerheten i samhället. Folkbildningen kan vara ett komplement för att inhämta kunskap och åsikter för akademisk forskning. Studieförbundens och folkhögskolornas räckvidd betyder att de kan bidra till att samla in attityder och kunskap från tiotusentals människor. Den aggregerade kunskapen från en stor grupp bildade människor är värdefull för att göra framtidsbedömningar och därmed bidra till bättre beslutsunderlag för myndigheter och forskare.

Studieförbund och folkhögskolor finns i hela landet och folkbildningen har många gånger visat förmåga att snabbt kunna nå ut brett och att anpassa utbildning och bildning för olika målgrupper. Informations- och mediekunnighet blir viktigare i en värld där det kan vara svårt att skilja på fiktion och verklighet. Det är angeläget att öka kunskapen och medvetenheten om AI och hur tekniken kan användas och påverkar våra liv.

Beslut

Beslutet har fattats av generalsekreterare Anna-Karin Lindblom efter föredragning av senior rådgivare Anna-Carin Bylund. Vid ärendets slutliga handläggning har utredare David Dahlborn medverkat.

För Folkbildningsrådet

Anna-Karin Lindblom
Generalsekreterare